Nasjonal trusselvurdering 2020

POLITIETS SIKKERHETSTJENESTE

De mest alvorlige truslene er:

– spionasje mot regjeringen, Stortinget og Forsvaret

– digital kartlegging og sabotasje av kritisk infrastruktur

– terrorangrep utført av enkeltpersoner motivert av høyreekstrem eller ekstrem islamistisk ideologi

Politiets sikkerhetstjeneste (PST) er Norges nasjonale innenlands etterretnings- og sikkerhetstjeneste. PSTs hovedoppgave er å forebygge og etterforske alvorlig kriminalitet mot nasjonens sikkerhet. PSTs årlige trusselvurdering er en analyse av forventet utvikling innenfor PSTs ansvarsområder.

Etterretningstjenesten (E-tjenesten) er Norges utenlandsetterretningstjeneste. E-tjenestens hovedoppgave er å varsle om ytre trusler mot Norge og norske interesser og støtte utformingen av norsk sikkerhets-, utenriks- og forsvarspolitikk. Tjenesten utgir en årlig vurdering av forhold i utlandet og utenlandske trusler som har betydning for Norge og norske interesser. Årets vurdering, «Fokus 2020», beskriver aktuelle forhold og sikkerhetstrusler innen ulike land, regioner og temaer. Analysen har en tidshorisont på ett år, men peker også på utviklingstrekk som kan få sikkerhetsmessig betydning innenfor en horisont på fem til ti år.

Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM) er fagmyndighet for forebyggende sikkerhet. NSM gir blant annet råd om og fører tilsyn med sikring av informasjon, informasjonssystemer, objekter og infrastruktur av nasjonal betydning. Videre er NSM nasjonalt fagmiljø for digital sikkerhet og har et ansvar for på nasjonalt nivå å oppdage, varsle og koordinere håndtering av alvorlige digitale angrep. I rapporten «Risiko 2020» vurderer NSM risikoen for at samfunnet skal rammes av tilsiktede handlinger som direkte eller indirekte kan skade viktige samfunnsinteresser. Vurderingen utgis i første kvartal.

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) skal ha oversikt over risiko og sårbarhet i samfunnet. DSB har utgitt nasjonale risikoanalyser siden 2011[1)]. Analysene omhandler risiko knyttet til katastrofale hendelser som kan ramme det norske samfunnet og som det bør være forberedt på å møte. Analysene omfatter både naturhendelser, store ulykker og tilsiktede handlinger. De har en lengre tidshorisont enn de årlige vurderingene til de øvrige tre etatene.

[1)] DSBs risikoanalyser het t.o.m. 2015 «Nasjonalt risikobilde». F.o.m. 2016 er navnet på publikasjonen endret til «Analyser av krisescenarioer (AKS)».

I denne vurderingen bruker vi et sett med **standardiserte sannsynlighetsord.** Formålet er å skape en mer ensartet beskrivelse av sannsynlighet og redusere uklarhet og fare for misforståelser. Begrepene og beskrivelsene er utarbeidet i samarbeid mellom politiet, PST og Forsvaret.

Meget sannsynlig

Det er meget god grunn til å forvente

Sannsynlig

Det er grunn til å forvente

Mulig

Det er like sannsynlig som usannsynlig

Lite sannsynlig

Det er liten grunn til å forvente

Svært lite sannsynlig

Det er svært liten grunn til å forvente

Innledning

Stadig mer av trusselaktiviteten rettet mot grunnleggende nasjonale interesser foregår i det digitale rom. Dette er en utvikling som påvirker trusselbildet på alle PSTs ansvarsområder.

Et digitalisert samfunn og dets avhengighet av elektronisk kommunikasjon (ekom) fører også til økt sårbarhet og gir muligheter for spionasje, manipulasjon og sabotasje. Datanettverksoperasjoner [2)] kan påføre staten og samfunnet svært stor skade, så vel økonomisk og sikkerhetsmessig som politisk.

Vi ser også at mye av kontakten mellom ekstremister skjer digitalt, og i mange tilfeller over landegrenser. Internett vil fortsatt være en viktig arena for å spre terroroppfordrende propaganda. Mye av radikaliseringen til ekstremisme og oppfordring til voldsutøvelse vil også skje på sosiale medier ved at propaganda konsumeres og likesinnede diskuterer anonymt. Kommunikasjonen er i økende grad kryptert og foregår i lukkede fora.

Myndighetspersoner og andre folkevalgte, for eksempel lokalpolitikere, rammes av hatefulle ytringer, sjikane og trusler som hovedsakelig fremsettes på nett. Dette kan svekke demokratiet fordi flere vegrer seg for å stille til valg, eller for å delta aktivt i samfunnsdebatten.

Samlet sett er potensialet for skade forårsaket av den digitale trusselaktiviteten dermed stort. Enkeltmenneskers liv og virke blir påvirket, og det blir også viktige samfunnsfunksjoner og de folkevalgtes utøvelse av demokratiet.

[2)] Med datanettverksoperasjon menes en prosess der trusselaktører søker å skaffe seg urettmessig tilgang til datanettverk hos en spesifikk virksomhet. Datanettverksoperasjoner kan ha ulike formål som kan omfatte etterretningsinnsamling, forberedelser til potensiell sabotasje eller manipulasjon av data. Med datanettverksangrep menes en prosess der trusselaktører søker å skaffe seg urettmessig tilgang til datanettverk hos en spesifikk virksomhet, der formålet er å sabotere eller manipulere data.

Oppsummering

Statlig etterretningsvirksomhet **S 4–13**

Utenlandske etterretningstjenester forventes i 2020 å rette sin spionasje mot politiske myndigheter, mot naturressurser og næringsliv, mot forsvar og beredskap, samt mot forskning og utvikling.

Selv om russisk, kinesisk og iransk etterretningsvirksomhet vurderes å ha størst skadepotensial, kan også andre staters fordekte aktiviteter påføre Norge, norske virksomheter og enkeltindivider skade.

Politisk motivert vold **S 14–27**

Det vurderes nå som like sannsynlig at en terrorhandling vil utføres av høyreekstremister som av ekstreme islamister.

Trusselen fra høyreekstremisme i Norge utviklet seg i negativ retning i løpet av 2019, og har foreløpig resultert i ett terrorangrep.

Det lave omfanget av radikalisering til ekstrem islamisme i Norge forventes å vedvare i 2020.

Antall ekstreme islamistiske terrorangrep mot Vesten har gått dramatisk ned sammenliknet med toppåret 2017.

Trusler mot myndighetspersoner **S 28–31**

En rekke norske myndighetspersoner vil bli utsatt for hatefulle, sjikanerende og truende hendelser i året som kommer. For enkelte myndighetspersoner vil denne aktiviteten være så omfattende at det påvirker deres deltakelse i samfunnsdebatten.

Hvordan kommer PST frem til vurderingene sine? **S 32**

Statlig etterretnings-virksomhet

Utenlandske etterretningstjenester vil i 2020 rette sin aktivitet mot blant annet norske myndigheter, næringsliv, forsvar og beredskap, og norske forskningsmiljøer. Russisk, kinesisk og iransk etterretningsvirksomhet utgjør den største trusselen. Trusselbildet vil i stor grad være uendret fra 2019.

Norske myndigheters virksomhet

Naboskapet med verdens største land, forvaltningen av enorme naturressurser, medlemskapet i NATO samt det internasjonale engasjementet er forhold som gjør at norsk politikk og norske beslutninger kan få store konsekvenser for andre stater.

Flere lands etterretningstjenester driver etterretning mot virksomheten til Stortinget, regjeringen og departementene. Noe av aktiviteten er fordekt innhenting av informasjon som brukes til å komme Norge i forkjøpet i utenrikspolitiske saker.

Noen staters tjenester prøver også å påvirke norsk politikk slik at den i større grad samsvarer med deres egne interesser. Utenlandske etterretningsoffiserer i Norge vil rette sin virksomhet mot blant annet Stortinget, regjeringen, departementene, politiske partier, konsulentselskaper, forskningsinstitusjoner og media. Målet vil være å påvirke aktører som er på innsiden av de politiske beslutningsprosessene i Norge.

For å oppnå dette vil etterretningsoffiserer forsøke å etablere personlige relasjoner til enkeltpersoner. Dette kan være personer med direkte eller indirekte tilgang til politiske beslutningsprosesser. De vil søke å overbevise, overtale eller presse beslutningstakere til å innta standpunkter som fremmer andre staters interesser.

Gjennom målrettede datanettverksoperasjoner kan en stat nå to mål: For det første å få tilgang til betydelige mengder informasjon om politiske diskusjoner og planlagte beslutninger. For det andre kan en fremmed stats tilgang til enkeltpersoners e-poster, datafiler, nettaktivitet og profiler på sosiale medier gjøre disse personene sårbare for press og påvirkning.

Fremmede staters påvirkningsaktivitet kan undergrave befolkningens tillit til norske myndigheter. Formålet vil være å styrke den fremmede statens handlingsrom på bekostning av Norges. Konsekvensen kan være at norske myndigheters evne til å trygge statens, samfunnets og enkeltborgeres interesser blir svekket.

Når norske politikere og byråkrater besøker land med autoritære regimer, vil sikkerhets- og etterretningstjenestene der kunne benytte et bredt spekter av metoder. Dette kan dreie seg om skjult gjennomgang av bagasje, avlytting av hotell- og møterom, avlytting av all elektronisk kommunikasjon, infisering av telefoner, minnepinner og datamaskiner med skadevare, samt oppkonstruering av situasjoner som kan

Flyktningspionasje og likvidasjoner

Trusler, frihetsberøvelse og likvidasjoner av politisk opposisjonelle som har flyktet fra hjemlandet, er metoder som flere staters etterretningstjenester benytter seg av. Flyktningspionasje er en forutsetning for å kunne bruke slike metoder. Hovedintensjonen er å undergrave, nøytralisere eller eliminere politisk opposisjon.

I 2020 vil utenlandske etterretningstjenester kartlegge ulike personer og grupper i Norge og i ytterste konsekvens utgjøre en trussel mot enkeltpersoners liv og helse. Eksempelvis sitter en norsk-iransk borger nå varetekstfengslet i Danmark. Anklagen er at han på vegne av fremmed stat har medvirket til planlegging av drap på en eksiliraner. Rettssaken starter i april 2020.

danne utgangspunkt for videre overtalelse og press.

I flere land vil dessuten politiske aktører og etterretningstjenester samarbeide tett. Her kan politikere legge til rette for menneskelig og teknisk innhenting rettet mot norske politikere, lokalt og nasjonalt. I 2018 ønsket for eksempel en politisk institusjon i et land som Norge ikke har et sikkerhetspolitisk samarbeid med å installere ny og ukjent programvare i kommunikasjonssystemet til en norsk søsterinstitusjon.

Naturressurser og næringsliv

Norge forvalter naturressurser av stor betydning for andre staters energiforsyning. Norge har også uutnyttede ressurser som blant annet sjeldne jordartmetaller, som er viktige for både sivil og militær teknologi.

I tillegg har både offentlige og private virksomheter sterke teknologimiljøer som driver forskning og utvikling på et høyt nivå. Økonomisk vekst er et høyt prioritert mål for de fleste stater. På flere områder konkurrerer norske virksomheter med andre lands økonomiske interesser. Store ressurser og verdier står ofte på spill.

I flere land bistår etterretningstjenester eget næringsliv. Derfor kan det ofte være vanskelig å skille mellom den private industrispionasjen og den statlige etterretningsvirksomheten. Mange steder vil etterretningstjenester dessuten ha mulighet til å stasjonere etterretningspersonell i dekkstillinger i offentlige og private virksomheter som samarbeider med norske aktører.

Fremmede staters etterretningstjenester vil det kommende året samle inn sensitiv informasjon om alt fra strategier og satsingsområder til produktutvikling og teknologisk innovasjon. Særlig utsatte mål vil være virksomheter innen energi, olje og gass, maritim teknologi, elektronisk kommunikasjon, forsvars- og flerbruksteknologi, romsektoren samt virksomheter som utvikler miljøvennlig teknologi.

Spionasjen vil rette seg mot underleverandører så vel som mot hovedleverandører av tjenester og produkter. Mindre virksomheter og nisjebedrifter kan være særlig utsatte, etter-

5G – smarte løsninger og kritisk infrastruktur

Femte generasjons mobilnett (5G) vil gi raskere kommunikasjon og bidra til et vell av nye, smarte løsninger. Alt fra private hjem til kritisk infrastruktur vil styres av ulike sensorer koblet til nettet. Dette er løsninger som vil føre til effektivisering og økonomiske besparelser for både stat og samfunn. Utviklingen kommer imidlertid ikke uten sikkerhetsmessige utfordringer.

Koblingen av stadig flere «ting» til nettet vil øke antall innganger som en trusselaktør kan benytte for å hacke seg inn på enkeltpersoners og virksomheters systemer. For de fleste av oss vil det også være tilnærmet umulig å avdekke om de teknologiske komponentene og programvarene som styrer dem inneholder skjulte, ondsinnede funksjonaliteter som muliggjør spionasje, manipulasjon og sabotasje.

5G-utbyggingen vil videre innebære en ytterligere forskyvning i maktbalansen mellom offentlige myndigheter og kommersielle virksomheter. Kommersielle virksomheter vil i økende grad ha tilgang til og kontroll over informasjon, tjenester og infrastruktur som er avgjørende for at samfunnet skal fungere. For en fremmed stat med særlig interesse for Norge og norske forhold vil eksempelvis eierskap i slike virksomheter kunne gi store muligheter for etterretnings- og påvirkningsvirksomhet. Vår økende avhengighet av digitale løsninger innebærer at den som kontrollerer norsk ekom, har svært stor makt over samfunnet.

Norge har naturressurser av stor betydning for energiforsyningen til andre stater. Dette er en maktfaktor, derfor ønsker andre stater innsikt i norsk energisektor.

FOTO: JARLI&JORDAN

som disse gjerne har avsatt begrensede ressurser til eget sikkerhetsarbeid. Deler av denne aktiviteten vil dreie seg om anskaffelsesvirksomhet til staters våpenprogrammer.

Enkelte etterretningsoffiserer under diplomatisk dekke har etterretning mot økonomiske og teknologiske mål som spesialfelt. Sammen med tilreisende etterretningspersonell i dekkstillinger vil slike offiserer blant annet delta på ulike messer og konferanser i Norge. Formålet vil være å innhente informasjon og å skaffe kontakter som kan kultiveres videre i innhentingsøyemed.

Utenlandske tjenester vil også i 2020 samle inn kontaktinformasjon til ansatte i norske virksomheter. Telefonnumre og e-poster vil danne utgangspunkt for målrettet teknisk innhenting gjennom for eksempel avlytting og nettverksinfiltrasjon. Gjennom både datanettverksoperasjoner og innsidere vil etterretningstjenester søke å stjele norske virksomheters bedriftshemmeligheter.

Konsekvensen av den statsdrevne spionasjen mot norske virksomheter kan være svekket konkurranseevne, reduserte markedsandeler, tap av inntekter og tap av arbeidsplasser. Tap av fagkompetanse og fagmiljøer vil i sin tur bidra til å svekke og undergrave fagkunnskapen på en rekke viktige områder i Norge.

Forsvar, sikkerhet og beredskap

I fremtidige krisesituasjoner vil enkelte stater ønske å undergrave Norges forsvarsevne, beredskaps- og krisehåndteringsevne og den generelle samfunnssikkerheten. Ikke minst gjelder dette virksomheter som Forsvaret, politiet, sikkerhets- og etterretningstjenestene samt ulike etater med ansvar for sivil beredskap.

En rekke virksomheter og næringer er dessuten helt avgjørende for at samfunnet skal fungere og kan derfor karakteriseres som sikkerhetsrelaterte mål. En rekke aktører skal sørge for krisehåndtering og styringsevne (se kapittelet om statlig etterretningsvirksomhet). Dette gjelder også kritiske sektorer som energi- og vannforsyning, jernbane og luftfart, bank og finans, helse, samt ekom.

For å lykkes må utenlandsk etterretning i dag – i fredstid – rekognosere og planlegge for fremtidig sabotasje mot sivil og militær infrastruktur. Dette kan for eksempel dreie seg om broer, havner, fartøyer, radarinstallasjoner, forsvars-

Datanettverksoperasjoner – innhente, manipulere, forlede, forstyrre, ødelegge

Datanettverksoperasjoner utgjør en vedvarende og langsiktig trussel mot Norge. Uavhengig av landegrenser og uten særlig forvarsel kan en trusselaktør påføre norske virksomheter og norsk infrastruktur stor skade. Med stor grad av anonymitet og mulighet for benektelse, kan sensitiv informasjon stjeles eller manipuleres, og kritisk infrastruktur forstyrres eller ødelegges.

Gjennom rekrutterte innsidere eller servicepersonell, eller ved bruk av tilreisende offiserer, kan utenlandsk etterretning også få tilgang til lukkede datasystemer som ikke er knyttet til internett. Det finnes også tekniske metoder som er designet for angrep mot lukkede systemer.

Etterretningstjenesters datanettverksoperasjoner kan i dag påføre stat og samfunn en type skade og ødeleggelse som det tidligere kun var mulig å påføre ved bruk av militærmakt.

systemer, kommunikasjonslinjer, strømforsyning, petroleumsinstallasjoner, og det som måtte være av øvrige militære og industrielle anlegg. Installering av rekognoserings- og sabotasjeutstyr under vann og på land er blant oppgavene til utenlandske spesialtjenester.

I året som kommer vil innhenting, kartlegging og sabotasjeforberedelser også fortsette å skje digitalt, gjennom datanettverksoperasjoner. Målrettede e-poster med lenker og vedlegg som inneholder skadevare, vil fortsatt være fortsatt være en aktuell metode. Slik vil menneskelige feil hos norske virksomheter være viktige døråpnere for trusselaktørene. Skadepotensialet for infrastruktur og virksomheter som følge av slike datanettverksoperasjoner er i de senere årene synliggjort både i Norge og andre land.

Statlige aktørers datanettverksoperasjoner mot Norge vil som hovedregel være mulig å benekte. Bare i sjeldne tilfeller vil de la seg spore tilbake til den statlige oppdragsgiveren. Erfaringsmessig kan for eksempel statlige etterretningstjenester la kriminelle aktører utføre jobben for seg, og dermed skjule sin egen rolle i operasjonen.

I sin kartlegging av virksomheter og infrastruktur av betydning for Norges sikkerhet, vil etterretningstjenester benytte en rekke ulike metoder, for eksempel:

- etterretningsoffiserer stasjonert i Norge
- tilreisende etterretningsoffiserer
- etterretningsoffiserer som opererer under falsk identitet og nasjonalitet
- utnyttelse av eget lands borgere
- rekrutterte agenter med norsk eller utenlandsk identitet
- innsidere i norske virksomheter
- fly, maritime fartøy, kjøretøy, droner
- avlytting fra mobile og stasjonære plattformer i og utenfor Norge
- datanettverksoperasjoner mot enheter knyttet til internett
- datanettverksoperasjoner mot lukkede systemer
- innhenting og systematisering av åpen informasjon

Enkelte stater vil i 2020 benytte alle metodene nevnt over mot Norge og norske virksomheter. Skadepotensialet for Norge vil være en svekket evne til å forsvare landet og til å håndtere kriser.

Innsideren – agenten med direkte tilgang til norske verdier

Rekruttering eller plassering av spioner på innsiden av norske virksomheter er en kjerneoppgave for utenlandske etterretningstjenester. En innsider kan defineres som en person som utnytter, eller har intensjon om å utnytte, sin legitime tilgang til en virksomhets verdier til uautoriserte formål.

En innsider har direkte tilgang til virksomhetens verdier og kan dermed påføre egen virksomhet betydelig skade gjennom kompromittering, manipulering eller sabotasje.

Tidligere ansatte kan være særlig utsatt for tilnærming fra etterretningstjenester. Selv om ansettelsesforholdet er over, kan disse fortsatt ha informasjon som er sensitiv og etterspurt. Trusselaktørens vurdering kan være at de har større mulighet til å lykkes ved å tilnærme seg slike personer enn de som fortsatt er ansatt i virksomheten.

Rekruttering eller plassering av spioner på innsiden av norske virksomheter er en kjerneoppgave for utenlandske etterretningstjenester.

FOTO: ARI&JORDAN

Forskning og utvikling

Mange forskningsmiljøer samarbeider tett med aktører i næringslivet. Forskning og utvikling har en sentral rolle i staters strategiske ambisjoner. Enkelte lands myndigheter går langt for å realisere sine mål for teknologiutviklingen, for eksempel ved at de lar egne etterretningstjenester stjele viktig informasjon og teknologi.

Norsk næringsliv og norske forskere forvalter kunnskap, kompetanse, personell og utstyr som andre stater vil utnytte i utviklingen av egne våpenprogrammer. Utenlandske etterretningstjenester vil derfor kunne søke å infiltrere norske forskningsmiljøer innen kjernefysikk, fysikk, kjemi, biologi, toksikologi, farmasi, undervanns- og dypvannsteknologi, kontrollsystemer, styringssystemer, autonome fartøy, mønstergjenkjenning (kunstig intelligens), ingeniørdesign, nanoteknologi, satellitt- og missilteknologi, samt teknologi tilpasset arktiske forhold. Flere av disse fagområdene er også relevante for stater med programmer for utvikling av masseødeleggelsesvåpen (MØV).

I flere stater med MØV-program er det nære bånd mellom den sivile forskningen og de militære våpenprogrammene. En forskers forbindelse til sitt lands våpenprogram vil derfor kunne vedvare også under vedkommendes forsknings- og studieopphold i Norge.

Flere lands etterretningstjenester har lange tradisjoner med slik infiltrasjon av utenlandske forskningsmiljøer. Enkelte autoritære stater har til og med lover som krever at landets borgere bistår etterretningstjenestene ved behov. Forskningsmiljøer fra slike stater vil derfor være under sterkt press fra hjemlandets tjenester. I 2019 er det eksempler på at forskere fra land det er knyttet bekymring til har lagt til rette for og vært involvert i uautorisert bruk av norske forskningslaboratorier.

Norske forskningsinstitusjoner står med andre ord i fare for å bidra til andre staters sikkerhetstruende virksomhet mot Norge og andre land. Gjennom å skaffe seg norsk flerbrukskteknologi og -kompetanse vil autoritære staters militære kapasitet kunne styrkes. Denne kapasiteten vil senere kunne benyttes enten i våre nærområder eller i konfliktområder andre steder i

Kryptering – hvor sikkert er det?

Kryptering skal bidra til sikker kommunikasjon og sikker lagring av informasjon. I en stadig mer digitalisert verden er nær sagt alle samfunnsfunksjoner avhengige av ulike IKT-løsninger. Dermed blir kryptering helt avgjørende for å sikre norske verdiers konfidensialitet, integritet og tilgjengelighet. Kryptokompetanse er derfor avgjørende, ikke bare for staters sikkerhet og selvstendighet, men også for staters evne til spionasje, manipulasjon og sabotasje mot andre stater.

Forskningsmiljøer og enkeltpersoner med spisskompetanse innen kryptologi i Norge er følgelig svært aktuelle etterretningsmål. Stater som bruker betydelige ressurser på avlytting og datanettverksoperasjoner mot norske virksomheter, vil også søke å infiltrere kryptomiljøene i Norge for å trenge gjennom norske beskyttelsesmekanismer.

Norske forskningsmiljøer innen kryptologi og kryptologi-relevante emner som informasjonssikkerhet, kommunikasjonssikkerhet, cybersikkerhet, datavitenskap, fysikk, algoritmer, kvantemekanikk og kvanteberegning er særskilt utsatt for fremmede staters etterretningsaktivitet. Utenlandske etterretningstjenester vil kunne søke å rekruttere fremtidens kryptologer – de som skal forvalte kryptonøklene som beskytter Norges og alliertes sivile og militære hemmeligheter.

verden. Stater som driver etterretningsoperasjoner mot norsk forskning og utvikling, har i de senere årene vist evne og vilje til bruk av både militærmakt og masseødeleggelsesvåpen mot andre stater og deres innbyggere.

Enkelte stater som i dag har eller mistenkes å ha MØV-program, har dessuten nære forbindelser til ulike terror-organisasjoner. Kunnskap, teknologi og utstyr ervervet i Norge av en statlig etterretningstjeneste vil derfor kunne tilflyte terrorgrupper.

Politisk motivert vold

Ekstrem islamisme og høyreekstremisme utgjør de største terrortruslene mot Norge. Det vurderes som mulig at det finnes personer i begge miljøer som vil forsøke å utføre et terrorangrep mot Norge i det kommende året. Det er fortsatt svært lite sannsynlig at venstreekstremister vil forsøke å gjennomføre terrorhandlinger.

Det var en markant økning i antall gjennomførte høyre-ekstreme terrorangrep i Vesten i 2019, sammenlignet med 2018. Samtidig fortsatte nedgangen i antall ekstreme islamistiske terrorangrep.

Terrorhandlinger utført av høyreekstremister
Terrorhandlinger utført av islamister

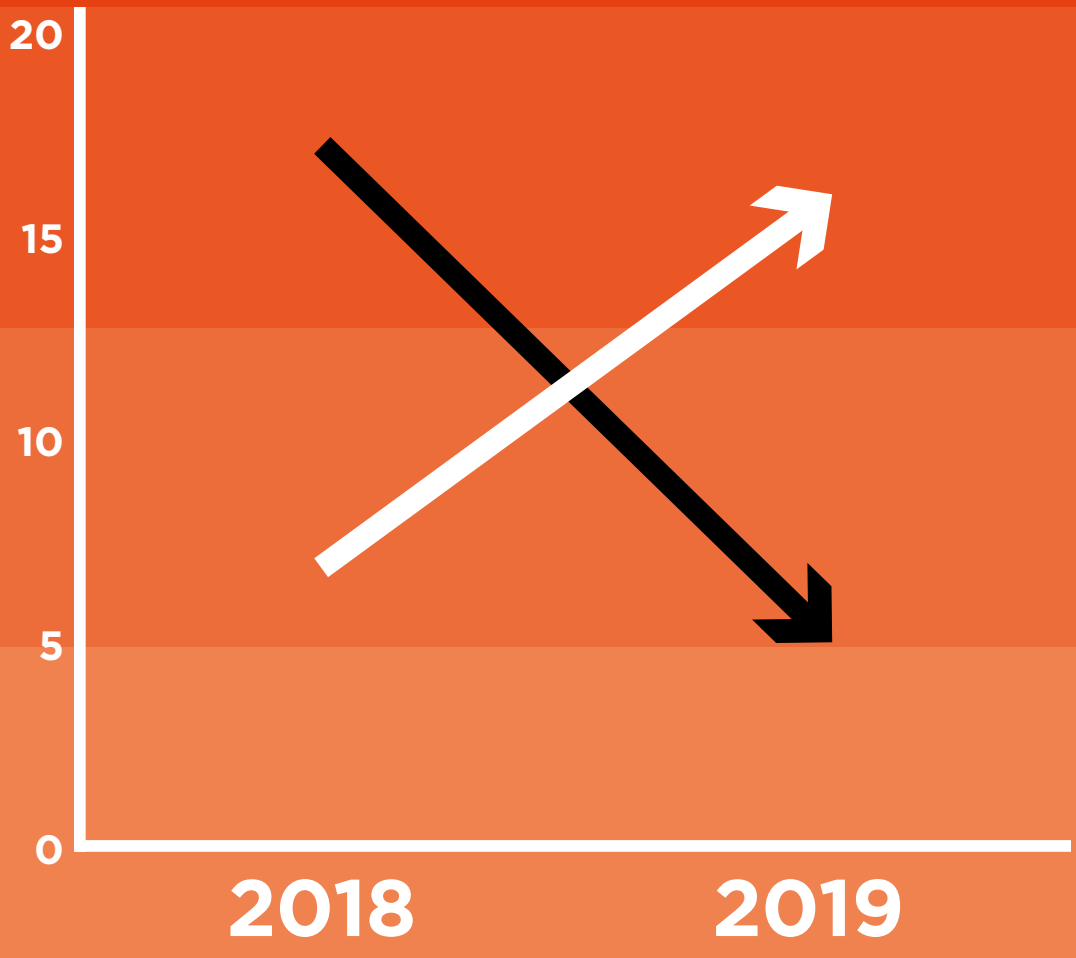

Høyreekstremisme

Det vurderes som mulig at høyreekstremister vil forsøke å gjennomføre terrorhandlinger i Norge det kommende året. Antall terrorhandlinger i Vesten ble mer enn doblet fra 2018 til 2019. Trusselen fra høyreekstremisme i Norge utviklet seg i negativ retning i løpet av 2019 og resulterte i ett terrorangrep. Antall personer i Norge som uttrykker støtte til høyreekstreme terroraksjoner, har også økt.

Det vurderes nå som like sannsynlig at en terrorhandling vil utføres av høyreekstreme som av ekstreme islamister. Det siste året har høyreekstremismen blitt mer grenseoverskridende når det gjelder nettverk og ideologi. Høyreekstreme viser i økende grad vilje til å bruke terror for å nå sine mål. Angrepet på New Zealand i mars 2019 vil fortsette å ha en særlig inspirerende virkning på høyreekstreme i det kommende året.

Økt støtte til høyreekstremisme i 2019

I 2019 var det flere i Norge som uttrykte støtte til høyreekstreme terroraksjoner og terrorister enn året før. Blant de som støtter terror, finnes det både personer inspirert av tradisjonell nynazisme og de som har mer islam- og innvandringsfiendtlige holdninger. Selv om det har vært en negativ utvikling innen høyreekstremisme i 2019, forventer vi at antall høyreekstreme i Norge stabiliserer seg i 2020.

Blant de nynazistiske gruppene i Norge er det Den nordiske motstandsbevegelsen (DNM) som har fått størst eksponering i offentligheten de siste årene. DNM har som mål å avskaffe demokratiet og etablere en nordisk, nynazistisk stat. Dette målet har svært liten støtte i det norske samfunnet. DNM forventes fortsatt å være en liten organisasjon og ikke øke i antall medlemmer og sympatisører i 2020.

Innvandrings- og islamfiendtlige organisasjoner og bevegelser har fremdeles få medlemmer og forventes fortsatt å samle få tilhengere under offentlige markeringer. En viktig årsak til dette er lav innvandring til Norge. Disse miljøene vil imidlertid fortsette å spre sitt budskap. Det omfatter blant annet et ønske om forbud mot islam og et ønske å sende ut ikke-vestlige innvandrere. I tillegg står konspirasjoner om muslimsk og jødisk maktovertagelse av Europa og Norge sentralt for enkelte.

Internett – en viktig arena for radikalisering

I året som kommer vil internett fortsatt være en viktig arena for spredning av terroroppfordrende, høyreekstrem propaganda. Det vil også være en sentral arena for innvandrings- og islamfiendtlige ytringer. Selv om innvandrings- og islamfiendtlige miljøer utad tar avstand fra vold, uttrykker de som er aktive i

Høyreekstremisme har blitt et mer grenseoverskridende fenomen. Internett har spilt en viktig rolle i den sammenheng.

FOTO: JARLI&JORDAN

miljøenes nettfora hat, trusler og grove karakteristikker overfor minoriteter, politikere og meningsmotstandere.

Radikalisering [3] til høyreekstremisme og oppfordring til voldsutøvelse vil hovedsakelig skje på sosiale medier gjennom propaganda og anonym kommunikasjon blant likesinnede. Anonymitet og mangel på sensur åpner for en kommunikasjon der det er om å gjøre å tøye grenser. I tillegg til henvisninger til vold benyttes ofte memer, referanser fra spill- og filmverdenen, ironi, sarkasme og ideologisk symbolikk. Dette gjør det tidvis vanskelig å avdekke det reelle meningsinnholdet. Det er sjelden at de som fremmer trusler om vold, utfører voldshandlinger. Et fåtall kan imidlertid la seg inspirere til å gå fra ord til handling.

[3] Med «radikalisering» menes prosessen der personer utvikler aksept for eller vilje til å støtte eller delta i voldshandlinger for å nå politiske, ideologiske eller religiøse mål.

> **I året som kommer vil internett fortsatt være en viktig arena for spredning av terroroppfordrende, høyreekstrem propaganda**

I likhet med andre ekstremister bruker høyreekstreme i økende grad krypterte kommunikasjonsplattformer og lukkede fora for å dele propaganda og kommunisere. Videre bidrar den lukkede kommunikasjonsformen til at motstemmer ikke høres eller blir gitt spillerom.

Bruken av internett blant sympatisører vil fortsatt skape nettverk på tvers av landegrenser. Deres målsetting er å verne om den europeiske «hvite» kultur og rase ved bruk av vold. Flere av disse nettverkene består av høyreekstreme som ønsker å starte en rasekrig. Angrepene i 2019 gjenspeiler nettets betydning for radikalisering og fungerer som inspirasjon til angrep. Selve angrepsplanleggingen, i form av rekognosering og andre praktiske forberedelser, foregår likevel fortsatt hovedsakelig utenfor nettet.

Et potensial for økt radikalisering

Flere faktorer kan føre til økt radikalisering til høyreekstremisme og økt aktivitet blant høyreekstremister i 2020. Eventuelle nye og store høyreekstreme terroraksjoner internasjonalt i 2020 vil ha en særlig inspirerende effekt på høyreekstreme det kommende året.

Terrorangrepet på New Zealand i mars 2019 vil fortsatt inspirere til ekstreme handlinger. Dette skyldes at terroristen

«Chans»

Høyreekstreme benytter i stor grad anonyme diskusjonsfora på nett, deriblant såkalte «chans», for å diskutere ideologi og dele propaganda av høyreekstrem karakter. I 2019 publiserte flere høyreekstreme terrorister angrepserklæringer og manifester på slike fora kort tid i forkant av sine angrep.

hylles av sine meningsfeller for det store skadeomfanget, og at aksjonen fikk bred mediedekning. Gjerningsmannen spredte dessuten et manifest og en angrepsvideo på nettet. Manifestet gir en høyreekstrem begrunnelse for nødvendigheten av slike angrep og oppfordrer leseren til å utføre terrorhandlinger.

Det er sannsynlig at vi i året som kommer, vil se tilhengere av innvandrings- og islamfiendtlige miljøer i Norge gjennomføre flere handlinger som oppfattes som krenkelser av religionen islam. Hensikten med slike handlinger vil være å fremføre islamkritikk, fremprovosere vold fra muslimer og skape blest om sine saker.

Høyreekstreme og islam- og innvandringsfiendtlige aktører ventes å utnytte en eventuell økt innvandring til å styrke sin oppslutning og til å legitimere terror. I tillegg forventes de å utnytte kontroverser i samfunnsdebatten rundt integrering og beskyttelse av minoriteter på samme måte.

Det er også sannsynlig at en eventuell økning i antall ekstreme islamistiske terroraksjoner i Vesten i 2020 vil brukes til å legitimere nye høyreekstreme hevnaksjoner. I flere høyreekstreme terroraksjoner de siste årene har gjerningspersonene gitt uttrykk for et slikt hevnmotiv som motivasjon.

Bærumsangrepet

Den 10. august 2019 gjennomførte en person et høyreekstremt terrorangrep i Bærum. Gjerningspersonen var blant annet motivert av Brenton Tarrant, som stod bak et terrorangrep mot to moskeer på New Zealand i mars 2019. Dette var det første høyreekstreme terrorangrepet i Norge siden 2011.

> **Høyreekstreme viser i økende grad vilje til å bruke terror for å nå sine mål**

Terroraksjoner vil utføres av enkeltpersoner

Trusselen fra de høyreekstreme kommer først og fremst fra enkeltpersoner, heller enn grupper. Et eventuelt terrorangrep vil sannsynligvis rettes mot samlingssteder for muslimer eller ikke-vestlige innvandrere. Målet med en slik terrorhandling vil være å drepe og skade flest mulig. Høyreekstreme terrorhandlinger kan også rettes mot norske myndigheter og mot politikere som oppfattes å legge til rette for innvandring og for at norsk levesett og kultur ødelegges. Andre aktuelle mål for høyreekstrem terror er jøder, personer med ikke-vestlig utseende, lesbiske, homofile, bifile og transpersoner, og andre personer de anser som ytterliggående meningsmotstandere.

Basert på det siste årets utvikling vil de mest aktuelle angrepsmidlene være skytevåpen, improviserte eksplosiver og kjøretøy.

PSTs rolle er blant annet å informere og gi råd til lokalt politi og andre samarbeidspartnere i distriktene i arbeidet med å forebygge radikalisering og ekstremisme.

FOTO: JARL&JORDAN

Ekstrem islamisme

Det vurderes som mulig at ekstreme islamister vil forsøke å gjennomføre terrorhandlinger i Norge i det kommende året. Det begrensede omfanget av radikalisering til ekstrem islamisme i Norge forventes å vedvare i 2020. Antall ekstreme islamistiske terrorangrep mot Vesten har i tillegg gått dramatisk ned sammenliknet med toppåret 2017.

Det er flere forhold som kan skjerpe trusselen fra ekstreme islamister i løpet av 2020. Gjentatte handlinger som oppfattes som krenkelser av islam, kan eksempelvis raskt føre til økt radikalisering.

I tillegg har enkelte utviklingstrekk, slik som videre nettverksbygging blant ekstreme islamister i Europa, potensial til å påvirke situasjonen i Norge i negativ retning. Selv om Den islamske stat i Irak og Levanten (ISIL) ble ytterligere svekket i 2019, har organisasjonen og dens sympatisører fortsatt en intensjon om å ramme Vesten.

> Ekstreme islamister i Norge har i flere år manglet en kampsak

Begrenset omfang av radikalisering og lavt antall terrorhendelser

I utgangspunktet forventer vi et vedvarende begrenset omfang av radikalisering i 2020. Det er fortsatt få personer i Norge som støtter ekstrem islamisme. Få radikalisatorer er aktive. Det er lite aktivitet blant radikaliserte personer, og ingen organisasjoner fremmer ekstrem islamistisk ideologi i det offentlige fysiske rom. Den aktiviteten som foregår, finner sted på religiøse arenaer, i fengsler og på internett. Aktiviteten på internett foregår gjerne kryptert og anonymt. Dette betyr at trusler er vanskeligere å oppdage, men også at færre eksponeres for propaganda og radikalisatorvirksomhet.

ISIL forventes fortsatt å være den mest samlende inspirasjonskilden for ekstreme islamister i Norge. Vesten står sentralt i ISIL og al-Qaidas (AQ) fiendebilde, fordi de mener Vesten er i krig med islam og med muslimer i Vesten og i muslimske land. Norge står perifert i disse terrororganisasjonenes fiendebilder, men for ekstreme islamister her til lands har Norge en helt sentral posisjon i deres fiendebilde.

Enkelte faktorer kan gi rask endring i trusselbildet

Forventningen om fortsatt lav aktivitet blant ekstreme islamister i Norge skyldes at de i flere år har manglet en kampsak. Samtidig har ISIL-tilhengere vist resignasjon over kalifatets gradvise svekkelse og fall. Økt aktivitet, radikalisering og vold kan imidlertid utløses av handlinger som oppfattes som krenkelser av islam. I tillegg kan norske militære bidrag i muslimske land, videre utvikling av ISIL i Syria samt tematikk knyttet til retur av fremmedkrigere skape reaksjoner og utløse radikalisering.

Gjentatte handlinger som oppfattes som krenkelser av islam, vil øke potensialet for radikalisering til ekstrem islamisme. Dette skyldes at også moderate muslimer oppfatter budskapet som krenkende. Geografisk nærhet til krenkelsen er ikke avgjørende for hvor vi vil se radikalisering og voldelige motreaksjoner, fordi bilder og filmer av slike hendelser spres raskt på internett.

Eventuelle nye krenkelser i Norge vil spres på internett og i utenlandske medier. Det er sannsynlig at gjentatte skjendinger av Koranen vil skape stadig sterkere reaksjoner og protester. Koranskjendinger i andre europeiske land vil forsterke effekten i Norge og for norske interesser i utlandet. Gjentatte handlinger som oppfattes som krenkelser av islam, har potensial til å endre Norges posisjon i fiendebildet til ekstreme islamister utenfor Norge. Derfor vil de også ha potensial til å utløse angrepsplanlegging i utlandet rettet mot Norge.

Ekstrem islamisme – en latent trussel

ISIL er svekket, men organisasjonen lever likevel videre i Syria og Irak og andre deler av verden. Terrororganisasjonen vil opprettholde intensjonen om å ramme Europa.

I det kommende året vil utviklingen i ISIL-sympatiserende nettverk i Europa være utslagsgivende for det norske trusselbildet. Aldri før har en ekstrem islamistisk terrororganisasjon hatt så mange sympatisører i Europa. Det er sannsynlig at de mange fremmedkrigerne og terrordømte som løslates de nærmeste årene, vil danne fysiske og digitale nettverk. Det er sannsynlig at slike nettverk vil radikalisere, oppfordre til terror og drive faktisk angrepsplanlegging på tvers av landegrenser.

Nettverkene i Europa vil påvirke trusselbildet i Norge i de tilfellene der ekstremister i Norge har bånd til terrorplanleggere som inspirerer, veileder eller samarbeider. Det er også mulig at en eventuell økning i antall terroraksjoner eller omfanget av terroraksjoner i andre europeiske land, kan inspirere norske islamister til å agere i Norge.

Al-Qaida vil fortsatt motiveres av det de tolker som Vestens krig mot muslimer og kampen for et fremtidig kalifat. De har en intensjon om å ramme Europa. Organisasjonen vurderes imidlertid ikke å utgjøre en like stor trussel som ISIL i det kommende året. I tillegg er det relevant for trusselbildet at det også finnes ekstremister i Norge som først og fremst er

Tips fra publikum er av vesentlig betydning for at PST skal kunne identifisere, avklare og redusere trusler mot landets sikkerhet.

FOTO: JARLI&JORDAN

engasjert i regionale konflikter i Asia og Afrika, og som ikke har noen intensjon om å angripe mål i Norge. Disse iverksetter imidlertid pengeinnsamlinger og andre støtteaktiviteter herfra.

Enkle angrep fortsatt mest aktuelt

Dersom et ekstremt islamistisk terrorangrep forsøkes gjennomført i Norge i 2020, forventes det å bli utført av én til to personer. Både ISIL og AQ oppfordrer sine sympatisører til å angripe alene for å unngå å bli oppdaget.

Både symbolmål [4)] og generelle [5)] mål er utsatte ved et eventuelt angrep. Ved angrep mot et generelt mål er det sannsynlig at angrepet vil rettes mot folkerike mål med et lavt sikringsnivå. De mest utsatte symbolmålene er meningsmotstandere, personer som håner islam og uniformert politi- og forsvarspersonell i det offentlige rom. Politi- og forsvarspersonell oppfattes som sentrale representanter for statsmakten-/myndighetene og som forsvarere av vestlig undertrykkelse av muslimer og Vestens krigføring mot muslimer i konfliktområder.

De mest aktuelle angrepsmidlene er hugg- og stikkvåpen, kjøretøy, skytevåpen, samt enkle improviserte eksplosiver. De førstnevnte angrepsmidlene er særlig egnet, fordi det er vanskelig å avdekke om de skal brukes til terror.

4) Med «symbolmål» menes mål som kan knyttes til ekstreme islamisters ideologiske kjernesaker.

5) Med «generelle mål» menes mål som ikke har noen egen ideologisk betydning utover å representere Vesten eller befinne seg i Vesten.

Venstreekstremisme

Det vurderes som svært lite sannsynlig at venstreekstreme vil forsøke å gjennomføre terrorhandlinger i Norge det kommende året. Vi forventer imidlertid at de vil fortsette å bruke vold mot sine meningsmotstandere, fortrinnsvis i forbindelse med demonstrasjoner. Det er lite sannsynlig at venstreekstreme miljøer vil vokse i det kommende året.

Omfanget av venstreekstreme forventes å være stabilt

De venstreekstreme miljøene i Norge er små og består av et fåtall ekstreme grupper. De siste årene har deler av miljøene blitt mer aktive og voldelige. Dette har ført til en økning i politisk motiverte voldshandlinger mot politiske meningsmotstandere. Vi forventer at denne typen voldsbruk vil vedvare i det kommende året.

De venstreekstremes kampsaker vil også i 2020 omfatte motstand mot fascisme, rasisme, homofobi og anti-feminisme. Miljøene har også et langsiktig mål om å etablere et klasseløst samfunn fritt for myndigheter og hierarkier. Andre saker som opptar venstreekstreme, er antikapitalisme, klima- og miljøsaker, Palestina-konflikten, asyl- og innvandringspolitikk og motstand mot NATO og utenlandske militære styrker på norsk jord. Kontroversielle hendelser knyttet til kampsakene kan føre til økt aktivitet fra miljøene.

> Venstreekstreme har flere ganger de siste årene gått til fysiske angrep på personer de definerer som høyreekstreme

Aggresjonen vil fortsatt rettes mot høyreekstreme og innvandrings- og islamfiendtlige grupper og personer

Den kampsaken som i størst grad vil virke voldsutløsende det kommende året, er høyreekstremisme. Grad av aktivisme, og eventuell vekst i miljøene, vil derfor henge nøye sammen med aktivitetsnivået til høyreekstreme og de innvandrings- og islamfiendtlige miljøene i Norge. Det er sannsynlig at venstreekstreme det kommende året vil fortsette å kartlegge, sjikanere og forsøke å begå voldshandlinger mot disse.

Det er mulig at politiet vil bli angrepet av venstreekstreme i forbindelse med håndteringen av demonstrasjoner der venstreekstreme deltar. Dette skyldes at venstreekstreme definerer politiet inn i sitt fiendebilde, fordi de mener politietaten beskytter og tilrettelegger for fascisme og kapitalisme i samfunnet.

Norske venstreekstreme har kontakt med venstreekstreme i andre land. Gjennom denne kontakten knyttes norske venstreekstreme til miljøer som har en lavere terskel for voldsbruk. Det er mulig at dette vil kunne radikalisere miljøene her hjemme til økt voldsutøvelse mot meningsmotstandere.

FOTO: JIŘÍ HAVRAN

Trusler mot myndighets-personer

En rekke norske myndighetspersoner vil bli utsatt for hatefulle, sjikanerende og truende hendelser i året som kommer. For enkelte myndighetspersoner vil denne aktiviteten være så omfattende at det påvirker deres deltakelse i samfunnsdebatten.

Trusler mot myndighetspersoner

Norges myndighetspersoner [6)] er sentrale for utøvelsen av de øverste statsorganenes virksomhet. Deres sikkerhet og handlefrihet representerer dermed svært viktige demokratiske og konstitusjonelle verdier. I tillegg forvalter myndighetspersoner skjermingsverdig og sensitiv informasjon og fatter beslutninger av både nasjonal og internasjonal betydning.

Myndighetspersoner og politikere vil bli utsatt for ulike trusler i året som kommer. Det er imidlertid stor variasjon i trusselbildet for myndighetspersonene. Enkelte posisjoner vil være særlig utsatt for etterretningsvirksomhet fra andre stater. Dette gjelder særlig i tilfeller hvor norske strategiske interesser er i konflikt eller konkurranse med andre staters strategiske interesser (se kapittelet om statlig etterretningsvirksomhet).

Myndighetspersoner inngår i varierende grad i norske ekstremisters fiendebilde. Hos enkelte, f.eks. innvandringsfiendtlige høyreekstremister, utgjør myndighetene og enkelte politikere en del av fiendebildet (se kapitlene om høyreekstremisme og ekstrem islamisme). Den mest utfordrende trusselen mot myndighetspersoner kommer likevel fra enkeltpersoner uten ekstremistisk tilhørighet. Ofte er personlige forhold og misnøye en vel så stor drivkraft som ideologi og politikk hos disse. En potensiell voldsintensjon er vanskelig å forutse.

Det er, og vil fortsatt være, trygt å være myndighetsperson og politiker i Norge. Denne tryggheten er imidlertid under press. Ytringer som fremmer myndighetshat og bruk av vold mot politikere, er en økende bekymring. Myndighetshat, sjikane, personlig uthenging og truende ytringer mot enkeltpersoner på sosiale medier er blitt dagligdags. Særlig utsatt er unge politikere eller politikere som er engasjert i innvandrings-, miljø- og avgiftspolitikk. Også lokale enkeltsaker eller saker som får innvirkning på enkeltmennesker, vil kunne medføre et svært belastende personlig press, truende ytringer og/eller ulovlige, personrettede handlinger.

Den samlede uønskede belastningen for myndighetspersoner og andre politikere har blitt svært stor i enkelte tilfeller. I ytterste konsekvens fører dette til at enkelte avstår fra å stille til valg, slutter i politikken eller blir påvirket til å ta beslutninger de ellers ikke ville tatt. Det kan også resultere i at folkevalgte avstår fra å delta i offentlig debatt om temaer de vet er betente. Dette er en trussel mot demokratiet.

6) Medlemmer av kongehuset, regjeringen, stortingsrepresentanter og Høyesterett.

Enkelte myndighetspersoner vil være særlig utsatt for etterretning og påvirkning fra andre stater.

FOTO: JIRI HAVRAN

Hvordan kommer PST frem til vurderingene sine?

Formålet med den nasjonale trusselvurderingen er å formidle det vi mener er den mest sannsynlige utviklingen av trusselbildet i året som kommer. I tillegg skal vurderingen belyse hvilke forhold vi mener vil endre seg. PSTs analytikere bruker ulike former for strukturert analysemetodikk for å kvalitetssikre vurderingene og for å tydeliggjøre hvor usikkerheten er størst, og hvorfor.

I arbeidet som ligger til grunn for vår nasjonale trusselvurdering, følger analytikerne utviklingen i en fast ramme med faktorer, eller indikatorer, som påvirker trusselbildet i Norge. Dette kan være forhold både i Norge og i utlandet. Vurderingen av utviklingstrekk i utlandet får vi fra ulike samarbeidspartnere, som for eksempel Etterretningstjenesten. Vi bygger i stor grad på egen innhenting når det gjelder det som skjer innenfor landets grenser.

Noen av disse utviklingstrekkene er målbare størrelser, mens det i andre tilfeller er snakk om forhold hvor man må gjøre kvalitative vurderinger. Utviklingen for de ulike indikatorene følges over tid, og de sees i sammenheng med hverandre. Det er svært sjelden slik at ett enkelt utviklingstrekk alene gjør at trusselbildet endres vesentlig.

DESIGN: CREUNA TRYKK: STAPLES

Politiets sikkerhetstjeneste
vww.pst.no